Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2014–2015

34 114

Goedkeuring van de op 27 juni 2014 te Brussel tot stand gekomen Associatieovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie en haar lidstaten, enerzijds, en de Republiek Moldavië, anderzijds (Trb. 2014, 207)

Nr. 5

VERSLAG
Vastgesteld 5 februari 2015

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, belast met het voorbereidend onderzoek van dit wetsvoorstel, heeft de eer verslag uit te brengen van haar bevindingen. Onder het voorbehoud dat de regering de gestelde vragen tijdig en afdoende zal hebben beantwoord, acht de commissie de openbare behandeling van dit wetsvoorstel voldoende voorbereid.

De voorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
Eijsink

De adjunct-griffier van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
Wiskerke

kst-34114-5
ISSN 0921 - 7371
’s-Gravenhage 2015

Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het wetsvoorstel en zien aanleiding tot het stellen van enkele vragen.

De leden van de PvdA-fractie danken de regering voor het wetsvoorstel en de uitvoerige memorie van toelichting. Zij hebben enkele vragen en opmerkingen.

De leden van de SP-fractie hebben kennis genomen van de documenten betreffende de goedkeuring van de Associatieovereenkomst tussen de EU en Moldavië en hebben daarbij een aantal vragen en opmerkingen.

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van het wetsvoorstel.

Algemeen deel

De leden van de VVD-fractie merken op dat na de verkiezingen in de Republiek Moldavië op 30 november 2014 blijkt dat het land sterk verdeeld is over aansluiting bij de Europese Unie of bij Rusland. De leden van de VVD-fractie vragen of eventuele toekomstige aansluiting bij de Eurasian Economic Union (EEU), de douane-unie van Wit-Rusland, Kazachstan en Rusland, onverenigbaar zou zijn met de Associatieovereenkomst? Zijn er afspraken gemaakt om dit te voorkomen?

Ook de leden van de SP-fractie vragen in welke mate de Associatieovereenkomst onverenigbaar is met politieke en economische instrumenten van Rusland voor de nabuurlanden, waaronder de douane-unie? Zijn er pogingen ondernomen om te proberen hier een oplossing voor te vinden? Wat is het resultaat van die inspanningen? Kan meer in het algemeen worden verklaard waarom Rusland zich zo nadrukkelijk tegen implementatie van het akkoord opstelt en welke (economische) maatregelen Rusland reeds tegen Moldavië heeft genomen vanwege de Associatieovereenkomst? Wat zijn hiervan de gevolgen?

De leden van de PvdA-fractie zijn van mening dat landen ten alle tijden het soevereine recht bezitten om te bepalen welke richting zij kiezen binnen de internationale gemeenschap. De keuze van Oekraïne, Georgië en Moldavië zich dieper te associëren met de EU op politiek en economisch terrein begrijpen en respecteren zij.

De leden van de PvdA-fractie vinden het belangrijk dat middels de Associatieakkoorden wordt bevestigd dat betreffende landen onderstrepen te hechten aan de wederzijdse betrekkingen tussen hen en de EU alsmede aan de fundamentele Europese normen en waarden zoals mensenrechten, vrijheid, vrede, democratie en de rechtsstaat. In dat kader vragen deze leden in hoeverre de Associatieakkoorden mogelijkheden bieden om juist deze belangrijke kwesties aan de orde te stellen. Meer specifiek vragen deze leden in hoeverre ook taalkwesties in relatie tot de bescherming van de rechten van minderheden in de betreffende landen aan de orde gesteld kunnen worden.

De leden van de PvdA-fractie constateren dat de aankomende Top in Riga over het Oostelijk Partnerschap, die gehouden zal worden op 21-22 mei, een belangrijk moment is voor de relatie tussen de EU en de Oostelijk Partnerschapslanden. De leden van de PvdA-fractie vragen de regering welke landen tot op heden zijn overgegaan tot ratificatie. Tevens vragen deze leden in hoeverre het van belang is dat het ratificatieproces in

Nederland en andere EU-lidstaten afgerond wordt voorafgaand aan de Riga Top.

De leden van de SP-fractie constateren dat de totstandkoming van de Associatieovereenkomst met Moldavië duidelijk heeft gemaakt dat het land erg verdeeld is aangaande de vraag of nauwere betrekkingen met de EU of juist met Rusland moeten worden aangegaan. Bij de laatste parlementsverkiezingenverkiezingen bleken het pro-Europese en pro-Russische kamp redelijk aan elkaar gewaagd. De leden van de SP-fractie vragen de regering of kan worden toegelicht wat de houding onder de bevolking van Moldavië is betreffende verdere toenadering tot de EU, met name onder de meer op Rusland gerichte bevolking in Transnistrië en Gagaoezië. Welke relevantie hecht het de regering aan deze verdeeldheid?

De leden van de SP-fractie vragen verder hoe de economische relatie tussen Moldavië en Rusland er op dit moment uitziet? Hoe diepgaand is deze en hoe groot is de wederzijdse economische afhankelijkheid? Kan hierbij specifiek ingegaan worden op de afhankelijkheid van Moldavië van import van energie uit Rusland en openstaande schulden bij Russische energieleveranciers? Wat zijn daarnaast de verwachte economische gevolgen van implementatie van de Associatieovereenkomst voor de economische relatie tussen Moldavië en Rusland. Welke maatregelen van Rusland worden verwacht indien het akkoord verder geïmplementeerd wordt? Welke gevolgen zal dit hebben voor de economie en de bevolking van Moldavië?

De leden van de CDA-fractie steunen de uitgangspunten en doelstellingen van het Oostelijk Partnerschap, inclusief het instrument van Associatieakkoorden. Vrijhandel, maar ook waarden als democratie en rechtsstaat, kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan vrijheid, welvaart en stabiliteit in landen en regio's waar dat niet vanzelfsprekend is. Dat is van geopolitieke betekenis. Het kan leiden tot stabiliteit, tot betere betrekkingen met buurlanden van de EU. Dat is ook in het belang van de EU; Nederland incluis.

De leden van de CDA-fractie wijzen erop dat de geopolitieke omstandigheden sinds de oprichting van het Oostelijk Partnerschap in 2009 echter danig zijn veranderd. Rusland heeft een hele andere perceptie van het EU-nabuurschapsbeleid dan de EU en de landen waar het Oostelijk Partnerschap zich op richt. Rusland ziet Associatieakkoorden als voorportaal voor lidmaatschap van de EU, en lidmaatschap van de EU als een voorportaal voor uitbreiding van de NAVO. Het ziet de Associatieakkoorden als bedreigende uitbreiding van de invloedssfeer van de EU, ten koste van de eigen invloedssfeer; een zero sum game. In tegenstelling tot de EU gaat president Poetin deze geopolitieke strijd aan met methoden als chantage, propaganda, misleiding, tot zelfs hybride oorlogsvoering aan toe. Waartoe dit kan leiden heeft de crisis in Oekraïne wel duidelijk gemaakt. Een crisis waarbij het Associatieakkoord met de EU een grote splijtzwam was binnen de Oekraïne, tussen Oekraïne en Rusland, en Rusland en de EU.

De leden van de CDA-fractie onderschrijven de lange gemeenschappelijk historie en culturele verbondenheid met Moldavië en landen van de EU. Ook het doel van het Associatieakkoord en de vrijhandelsakkoorden onderschrijven deze leden. Echter, ook in Moldavië is het Associatieakkoord een splijtzwam. Er is nog maar een nipte parlementaire meerderheid voor. De tegenstanders voelen zich meer verbonden met Rusland. En dan is er de enclave Transnistrië, waar Russische militairen gestationeerd zijn, die zich openlijk bij Rusland wil aansluiten. Mogelijk

gevolgd door de autonome regio Gagaoezië. Opvallend is dat het kabinet pas ingaat op de binnenlandspolitieke situatie in Moldavië en de relatie met Rusland na kritiek van de Raad van State op de toelichting van het wetsvoorstel. De Raad van State acht het besteden van aandacht aan de actuele situatie in Moldavië terecht van belang in het licht van de doelstelling van het Associatieakkoord. Waarom heeft het kabinet dit in eerste instantie niet gedaan? Het wekt, in het licht van de crisis met Rusland, een naïeve indruk om de geopolitiek buiten beschouwing te laten. Wat is de EU-strategie ten aanzien van Rusland, en hoe passen de Associatieakkoorden met Oekraïne, Georgië en Moldavië hierin?

De leden van de CDA-fractie merken op dat de regering bovendien slechts een analyse geeft, maar geen risicoanalyse. Wat zijn de geopolitieke consequenties als het Associatieakkoord daadwerkelijk van kracht wordt? Hoe hard kan de economie van Moldavië getroffen worden door Russische sancties? Hoe hard kan de Russische beer om zich heen slaan? Zijn er mogelijkheden om in overleg met Rusland en Moldavië tot een Associatieakkoord te komen dat tegemoet komt aan de bezwaren van Rusland? Kan de regering nader ingaan op de bepalingen in het Associatieakkoord over meer samenwerking op het gebied van buitenland- en veiligheidsbeleid (GBVB en GVDB) met Moldavië?

De leden van de CDA-fractie geven aan dat het Associatieakkoord, inclusief een diepe en brede vrijhandelszone (AA/DCFTA), naar verwachting van invloed zal zijn op de handelsstromen tussen de EU en Moldavië. Kan de regering hiervan een inschatting geven? Handel alleen is niet genoeg, het gaat ook om waarden als democratie en rechtsstaat. Juist op het gebied van rechtsstaat en bestuur zijn er nog steeds substantiële problemen, zo geeft de regering aan. Aanhoudende problemen in de justitiële sector en bankensector hebben bij een deel van de bevolking het vertrouwen in de pro-Europese koers ondermijnd. Dat roept de vraag op of Moldavië op dit moment überhaupt voldoet aan de politieke criteria om in aanmerking te komen voor een Associatieakkoord. Waarom gaat de regering hier niet op in? Is de regering bereid dit alsnog te doen?

Territoriale toepassing

De leden van de VVD-fractie hebben vragen aangaande de territoriale toepassing van de Associatieovereenkomst, vastgelegd in artikel 462. Zijn de Europese Unie en/of Georgië in gesprek met de autoriteiten in Chisinau om de implementatie en naleving van de Associatieovereenkomst te garanderen in Transnistrië, aangezien de Republiek Moldavië hier geen effectief gezag heeft? Welke omstandigheden zouden aanleiding kunnen vormen voor de Associatieraad om te beslissen om de toepassing van het akkoord in de genoemde regio's op te schorten?

Betreffende het territoriale toepassingsgebied van de Associatieovereenkomst wijzen de leden van de SP-fractie erop, dat blijkens de memorie van toelichting Transnistrië niet tot het toepassingsgebied wordt gerekend, aangezien effectieve controle door de centrale autoriteiten ontbreekt. Wat betekent dit en is de verwachting dat in de nabije toekomst de overeenkomst alsnog ook voor dit gebied zal gelden? De leden van de SP-fractie vragen de regering of hetzelfde geldt voor Gagaoezië? Indien dat niet het geval is, waarom niet? Kan verder een overzicht gegeven worden van de relevante ontwikkelingen in beide regio's? Welk perspectief is er voor een politieke oplossing van de geschillen?

Inhoud en doelstellingen van het akkoord

In de memorie van toelichting staat dat het akkoord ook een hervormingsagenda voor Moldavië behelst. De leden van de SP-fractie vragen de regering concreet aan te geven welke hervormingen hier bedoeld worden en in welke mate voortgang op dit terrein voorwaardelijk is gemaakt aan implementatie van (onderdelen) van de Associatieovereenkomst.

De leden van de SP-fractie vragen of de regering kan aangeven of het aangaan van een Associatieakkoord met Moldavië op geen enkele manier opgevat kan worden als voorstadium van een uiteindelijk EU-lidmaatschap voor het land. Is de regering van mening dat dit besef ook in Moldavië bestaat?

Opschorting van het akkoord

De leden van de SP-fractie merken op dat in de memorie van toelichting wordt uitgelegd dat de Associatieovereenkomst kan worden opgeschort indien essentiële elementen ervan worden geschonden. Deze essentiële elementen omvatten onder meer eerbiediging van de democratische beginselen, de mensenrechten en de fundamentele vrijheden, zoals gedefinieerd in internationale verdragen en eerbieding van de rechtsstaat. De leden van de SP-fractie vragen de regering aan te geven in hoeverre op dit moment hieraan wordt voldaan. Kan ook aangegeven worden in hoeverre corruptiebestrijding een voorwaarde is voor implementatie van (onderdelen van) de overeenkomst? Worden er vorderingen op dit terrein gemaakt? Hoe corrupt is Moldavië?